

Etisk förhandsprövning av studentarbeten: lärosätenas ansvar

Lotta Wendel,* Camilla Nordgren & Claes Andersson
Malmö universitet, Sverige

Hur vanligt är det att studenter bedriver projekt som inbegriper etiskt känsligt innehåll? I denna artikel redogörs för en undersökning rörande ett högskolepedagogiskt utvecklingsarbete som avser formaliserad etikprövning av studentuppsatser. Undersökningen inbegriper uppsatser som examinerats och godkänts vid fakulteten för hälsa och samhälle vid Malmö universitet under åren 2014–2017. Med etiskt känsligt innehåll avses här känsliga personuppgifter samt intervenerande metoder, som vid forskning kräver etikprövning enligt lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor. Av totalt 1215 granskade uppsatser hade 277 (22,8 %) etiskt känsligt innehåll; vanligast var känsliga personuppgifter avseende hälsa. 165 (13,6 %) uppsatser innehöll sådana uppgifter. Etiskt känsligt innehåll var mer vanligt förekommande i uppsatser på avancerad nivå (32,9 %) än på grundnivå (20,4 %). Var femte student på grundnivå genomförde alltså studier som skulle ha krävt Etikprövningsmyndighetens godkännande om de hade varit forskare.

Enligt fakultetens riktlinjer ska samtliga studentarbeten med ett innehåll som skulle ha krävt förhandsprövning vid forskning förhandsprövas av fakultetens etikråd för studentarbeten. Men endast 191 av de 277 uppsatser (68,9%) som borde ha genomgått sådan handläggning passerade etikrådet. Implementeringen av formaliserad etikprövning av uppsatsprojekt tycks fungera bäst då studentens handledare är forskarutbildad och kan antas ha egen erfarenhet av etikprövning. Vår undersökning visade också att etikprövningen implementerats i olika grad vid olika institutioner. I artikeln diskuteras möjliga förklaringar till denna skillnad.

Nyckelord: Etikprövning, studentuppsatser, känsliga personuppgifter

Ethical Review of Student Projects: The Responsibility of Higher Education Institutions

How common is it for students to undertake projects involving ethically sensitive content? This article presents a study on higher education pedagogical development project concerning the formalized ethical review of student essays. The survey included essays that were examined and approved at the Faculty of Health and Society, Malmö university during 2014–2017. Ethically sensitive content refers here to sensitive personal data and intervention methods that, in research, require ethical review according to the Act (2003:460) on ethical review of research involving humans. Out of a total of 1215 examined thesis, 277 (22.8%) contained ethically sensitive content; the most common being personal health-related data. 165 (13.6%) essays contained such information. Advanced level theses had a higher prevalence of ethically sensitive content (32.9%) compared to undergraduate theses (20.4%). This indicates that a significant proportion of undergraduate students undertook projects involving content that would require ethical review if they were researchers.

*Författarkontakt: Lotta Wendel, e-post: lotta.wendel@mau.se

Artiklar och reflektioner är kollegialt granskade. Övriga bidragstyper granskas av redaktionen. Se <https://hogreutbildning.se> ISSN 2000-7558

©2024 Lotta Wendel, Camilla Nordgren & Claes Andersson. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to share their work (copy, distribute, transmit) and to adapt it, under the condition that the authors are given credit, that the work is not used for commercial purposes, and that in the event of reuse or distribution, the terms of this license are made clear.

Citation: Lotta, L., Nordgren, C. & Andersson, C. (2024). «Etisk förhandsprövning av studentarbeten: lärosätenas ansvar», *Högre utbildning*, 14(2), 75–89. <https://doi.org/10.23865/hu.v14.5452>

The faculty's guidelines stipulate that all student works containing content requiring prior ethical review in research, should be reviewed by the faculty's ethics council. However, only 68.9% of the essays that necessitated such review passed the ethics council, indicating a gap in compliance with ethical review processes. The study suggests that the effectiveness of formalized ethical review of thesis projects is enhanced when the student's supervisor holds a doctoral degree, likely due to their familiarity and experience with ethical review procedures. Furthermore, the research highlights variations in the implementation of ethical review across different departments within the faculty. The article delves into possible reasons for these discrepancies.

Keywords: Ethical review, student essays, sensitive personal data

INLEDNING

Anna är student på sjuksköterskeprogrammet. Under sitt examensarbete skuggar hon en sjuksköterska på en klinik för palliativ vård. Peter ska bli socionom. Hans examensprojekt består av analyser av barnvårdsutredningar från kommunens socialtjänst. Claude läser kriminologi. Hans examensarbete baseras på filmer från övervakningskameror i en stadsdel som är omvittnad för sociala problem och hög kriminalitet. Annas, Peters och Claudes projekt riskerar alla att inkräkta på enskildas integritet, behandla känsliga personuppgifter och omfatta svåra etiska frågor, inte minst avseende informerat samtycke. Hade Anna, Peter eller Claude varit forskare, så hade deras projekt krävt förhandsprövning av Etikprövningsmyndigheten i enlighet med lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (EPL). Men eftersom de är studenter är det oklart hur ett etiskt godtagbart förhållningssätt ska garanteras. Att det genomförs sådana studentprojekt är väl känt, men i vilken omfattning det sker har tidigare inte undersökts, varken i Sverige eller i andra länder.

I denna artikel redovisar vi resultatet av en explorativ undersökning av studentarbeten vid Fakulteten för hälsa och samhälle vid Malmö universitet. Vi har undersökt hur stor andel av det totala antalet examinerade studentarbeten som hade ett etiskt känsligt innehåll, vilka typer av etiskt känsligt innehåll som förekom samt hur många av dessa studentarbeten som hade genomgått den vid fakulteten formaliserade etikprövningen.

Även om resultatet inte är generaliserbart, visar undersökningen att antalet studentuppsatser med ett etiskt känsligt innehåll inte är försumbart. Med denna artikel vill vi uppmuntra till fortsatta undersökningar hur vanligt det är att studenter använder sig av etiskt känsligt material, till analyser av hur avvägningen mellan risk/nytta görs och bör göras i dessa fall samt bidra till diskussionen om den formaliserade etikprövningens roll.

Implementeringen av etiskt godtagbara förhållningssätt i studentprojekt är ett underbeforskat område. Tidigare internationell forskning har främst fokuserat oredlighet och plagiarism (Macfarlane et al., 2014), och huruvida synen på oredlighet varierar mellan olika akademiska discipliner (Khalid, 2015). Forskning om etikutbildning har huvudsakligen fokuserat på olika medicinska utbildningar (Burling et al., 1990; Carrese et al., 2015; Eckles et al., 2005; Hack, 2012; Jegan & Dierickx, 2023; Savulescu et al., 1999; Stirrat, 2015). När det gäller samhällsvetenskapliga utbildningar är forskning om etikutbildning sparsam (Robinson-Pant & Singal, 2013). I Sverige finns det bara ett fåtal exempel på studier som behandlar studentprojekt ur ett etikperspektiv (Nikku, 2013; Nordgren, 2009; Wendel, 2017). Inställningen till vilken datainsamling som det är lämpligt att studenterna genomför varierar mellan handledare och hos dessa finns det

även en osäkerhet kring vilka regler och beslutsordningar som ska appliceras på frågor om uppsatsetik (Nikku, 2013). I en senare professionsstudie beskrivs uppsatshandledningen i ett spänningsfält mellan organisatoriska krav och yrkesprofessionella mål (Wallström & Samuelsson, 2023). Uppsatsetiken berörs inte i denna studie, men vi menar att synsättet är värdefullt att applicera även på detta område.

Frånvaron av forskning om uppsatsetik har förklarats med att studentprojekt inte anses ha någon särskild betydelse i forskarsamhället och antas inte inbegripa några särskilt betydelsefulla etikproblem (Richman & Alexander, 2006). Vi har heller inte identifierat några studier som visar hur vanligt det är att studentprojekt omfattar etiskt känsligt innehåll.

LÄROSÄTENAS ANSVAR FÖR ETIK I STUDENTARBETEN

I regleringssammanhang har gränsdragningen mellan forskning och studentarbeten diskuterats vid upprepade tillfällen (Etikprövningsutredningen, 2005; Forskningsetiska utredningen, 1989; Prop. 2002/03:50; Prop. 2007/08:44; Prop. 2018/19:165; Utredningen om översyn av etikprövningen, 2017). Enligt gällande rätt är examensarbeten att betrakta som studier vilka inte omfattas av etikprövningen enligt EPL. Det så kallade studentundantaget gäller alldeles oavsett om studierna bedrivs på grund- eller avancerad nivå och oavsett vilken empiri som används (Prop. 2007/08:44; Prop. 2018/19:165).

I förarbetena till EPL impliceras att lärosätena bör vara återhållsamma med att låta studenter behandla känsliga personuppgifter eftersom sådan hantering kräver kunskap om sekretess och om hur personuppgifter ska hanteras. Studenter på grundnivå eller avancerad nivå anses inte heller ha hunnit tillgodogöra sig kunskap och erfarenhet i den utsträckning som krävs för att säkerställa ett rimligt skydd för de personer som deltar. Av detta skäl bör studenter inte åläggas ansvar för verksamhet där det finns risk för att människor skadas psykiskt, fysiskt eller integritetsmässigt. Men förarbetena är inte entydiga. Det finns också uttalanden som bygger på antagandet att studenter på såväl grundnivå som på avancerad nivå likväl kommer att bedriva projekt som inkluderar etiskt känsligt innehåll. Lagstiftaren förutsätter då att dessa projekt: "... bedrivs under etiskt säkerställda och trygga former. Detta ansvar ligger på utbildningsanordnaren" (Prop. 2007/08:44 s. 20).

Vid flera lärosäten finns särskilda organ som genomför etiska förhandsprövningar av studentprojekt. I landet finns det exempel på institutionsnivå, fakultetsnivå och lärosätetsnivå (Wendel, 2017). I en utredning från 2017 föreslogs att studentundantaget skulle tas bort, och att lärosätena skulle bli skyldiga att organisera sådan etisk förhandsprövning (Utredningen om översyn av etikprövningen, 2017). Efter kritiska kommentarer i remissvaren från flera universitet beslöt emellertid regeringen att inte gå vidare med detta förslag (Prop. 2018/19:165). Det är alltså lärosätet som har det övergripande ansvaret för att uppsatsprojekt bedrivs under etiskt säkerställda och trygga former. Men det saknas riktlinjer för hur detta arbete ska bedrivas. Att studentarbeten har kommit att prövas i domstol visar hursomhelst på ett behov av reflektion kring etiken i studentarbeten (Wendel, 2009; Wendel, 2017).

I praktiken läggs ett stort ansvar för uppsatsetiken på handledare, men även det arbete som kursansvariga och examinatoreer genomför har betydelse för hur väl målet uppnås. Det finns åtminstone tre grundläggande alternativ att använda sig av eller kombinera. Det första innebär att studenter förbjuds att inkludera viss empiri i sina projekt. Det övergripande målet för högre utbildning är inte, vilket gäller för forskningen, att producera ny kunskap. Målet är istället att förmedla kunskap och träna studenter i relevanta färdigheter. Det är svårt att motivera tredje mans deltagande i detta perspektiv, särskilt om deltagandet innebär risker av olika slag.

I många fall är det också fullt möjligt att begränsa studentens val av empiri till att enbart omfatta exempelvis litteraturstudier eller intervjuer med professionsföreträdare, vilka sällan aktualiserar integritetskänslig information. Men samtidigt är detta ett orealistiskt förhållningssätt i åtskilliga sammanhang, inte minst på utbildningar där studenter efter examen förväntas arbeta med människor i svåra situationer eller med integritetskänsligt material. Att begränsa studentens val vid uppsatsarbete kan också framstå som inkonsekvent för studenter som genomgår verksamhetsförlagda moment under sin utbildning, där man regelmässigt möter människor i utsatta sammanhang. Det andra alternativet är att anpassa lärandemål, kursinnehåll och pedagogiska arbetsformer så att studenter förbereds tillräckligt för att hantera integritetskänsligt material och sådana etiska problem som kan uppkomma när människor deltar i studenternas projekt. Detta kan vara en möjlig väg på exempelvis utbildningar till människobehandlande professionsyrken, där frågor om bemötande och etiska förhållningssätt redan har en självklar plats. Samtidigt är detta alternativ beroende av lokala förutsättningar som ekonomiska resurser och lärares, handledares och examinatorers kunskap, engagemang och handlingsutrymme. Framförallt innebär detta alternativ att ett stort ansvar läggs på handledaren, som på egen hand förväntas vägleda studenten inför de utmaningar som uppstår vid studentens uppsatsarbete. Ett tredje alternativ är att inrätta sådan formaliserad etikprövning som föreslogs i utredningen från 2017 (Utredningen om översyn av etikprövningen, 2017).

KRITIK MOT FORMALISERAD ETIKPRÖVNING

Förlagan för förhandsprövning av studentprojekt är den formaliserade etikprövningen av forskning. Att ett projekt inte förhandsprövats behöver naturligtvis inte i sig innebära att projektet inte har bedrivits under etiskt acceptabla och trygga former (Van den Scott, 2016). Att etikpröva forskning har likväl blivit ett gängse sätt att försöka hantera och minimera risker för de enskilda som medverkar i forskning (Dixon-Woods et al., 2007). Regleringen av forskningsetisk prövning har beskrivits som "ethics creep", det vill säga en process genom vilken en ökad juridifiering medför expanderande byråkrati som karaktäriseras av tillsyn och kontroll (Haggerty, 2004). Etikprövningen har särskilt kritiserats inom humaniora och samhällsvetenskap, bland annat för att riskerna för dem som deltar i samhällsvetenskaplig forskning inte anses stå i proportion till riskerna för att viktig forskning stoppas i en byråkratisk och svåröverskådlig tillståndsprocess (Dingwall, 2008; Eldén, 2013, 2020; Thor Tureby, 2019; Wästerfors, 2019). Den formaliserade etikprövningen anses inkräkta på forskares akademiska frihet (Eldén, 2020; Tierny & Blumberg Corwin, 2007; Wästerfors, 2019).

KAN ETIKPRÖVNINGEN FUNGERA SOM ETT PEDAGOGISKT VÄRDEFULLT INSTRUMENT?

Prövning av ett gemensamt organ vid lärosätet kan leda till större samsyn om vilket material och vilka metoder som är lämpliga för studenterna, vilket i sin tur leder till ökad likabehandling av studenterna. En formaliserad prövning kan också fungera som en pedagogisk stödresurs för handledare, vilka kan uppleva oklarheter avseende forskningsetiska frågor och hur dessa bör tillämpas på studentarbeten. Genom att samla och bygga upp uppsatsetisk kompetens vid ett organ vid lärosätet utvecklas också en specialiserad stödfunktion som kan erbjuda råd och vägledning, perspektiv och utbildning. Stödfunktionen kan genom interaktion och samarbete bidra till en aktiv lärandemiljö, där studenter och handledare stimuleras att reflektera över det egna beslutsfattandet (Fosnot, 2005). Experimentellt och upplevelsebaserat lärande betonar att didaktik bäst sker genom aktiv medverkan där deltagarna behandlar verkliga problem

(Kolb, 1984). Etiskt reflekterande lärande betonar specifikt utvecklingen av studentens förmåga att reflektera över egna värderingar, etiska dilemman och beslutsfattande inom etiska frågor (Gill & Thomson, 2020). Gemensamt för dessa teorier är perspektivet att en formaliserad prövning erbjuder studenter och lärare möjlighet att utbyta erfarenheter, perspektiv samt möjlighet att hantera etiska frågor på ett mer konkret sätt. I forskning avseende forskarstuderande har också den formaliserade etikprövningsprocessen lyfts fram som ett gynnsamt lärotillfälle (Petillion et al., 2017). Motsvarande resultat visar undersökningar avseende forskare. I en omfattande studie bland forskare i pedagogik var den dominerande uppfattningen att etikprövningen ökar forskares medvetenhet om etiska frågor, bidrar till att undvika oetiskt beteende och höjer forskningens kvalitet (Raykov, 2020). Samtidigt har etikprövningen också beskrivits som en byråkratisk process, vilken socialiserar till en kultur där forskningsetik snarast blir en fråga om att uppfylla administrativa krav (Van den Scott, 2016). För att etikprövningen ska vara pedagogiskt värdefull krävs att den implementerats i en pedagogisk process, där analyser och diskussioner i etik får samma utrymme som andra teman i forskningsmetodkurser (Head, 2020).

INRÄTTANDE AV ETT ETIKRÅD VID FAKULTETEN FÖR HÄLSA OCH SAMHÄLLE, MALMÖ UNIVERSITET

Som del av ett högskolepedagogiskt utvecklingsarbete och med syftet att säkerställa att studenter hanterar forskningsetik på ett godtagbart sätt bildades etikrådet vid Fakulteten för hälsa och samhälle vid Malmö universitet i början på 2000-talet. Vid fakulteten ryms såväl medicinska som samhällsvetenskapliga utbildningar, på grundnivå och avancerad nivå. Fakulteten erbjuder program och kurser inom bland annat omvårdnad, biomedicin, kriminologi, sexologi, funktionshinder- och rehabiliteringsvetenskap och socialt arbete. Flera av utbildningsprogrammen leder till en yrkesexamen.

Över åren har etikrådets primära uppdrag varit att förhandspröva studentarbeten, i praktiken projektplaner inför uppsatser. Organisatoriskt lyder rådet under dekan. Rådet består av en ordförande samt en ordinarie ledamot och en suppleant från var och en av de fyra institutionerna vid fakulteten (vårdvetenskap, socialt arbete, biomedicinsk vetenskap och kriminologi). I rådet finns även en studeranderepresentant, en sekreterare samt en adjungerad jurist.¹

Under de drygt 20 år som rådet funnits har diskussioner förts kring vilka studentprojekt som rådet ska pröva och huruvida rådets beslut ska vara rådgivande eller bindande. Från år 2010 gällde att samtliga uppsatser på avancerad nivå skulle förhandsprövas oavsett innehåll. Uppsatsprojekt på grundnivå prövades enbart då etikrådets bedömning särskilt efterfrågades. Efterhand uppmärksammades att denna ordning ledde till att rådet behandlade uppsatsprojekt som saknade etiskt känsligt innehåll, samtidigt som det fanns uppsatser på grundnivå som faktiskt inbegrep etiskt känsligt innehåll men som inte passerade etikrådets förhandsbedömning. Etikrådets uppdrag förändrades därför år 2012 till att innefatta samtliga studentarbeten med etiskt känsligt innehåll, oavsett utbildningsnivå. Utgångspunkten är att om ett studentprojekt är utformat så att det skulle ha genomgått förhandsprövning enligt EPL om det varit fråga om forskning, så ska det förhandsprövas av fakultetens etikråd. Denna riktlinje gäller på alla institutioner vid fakulteten och dessa har också fått samma information och material rörande etikrådets verksamhet.

1 Författarna har mångårig erfarenhet av rådets verksamhet i egenskap av ordförande, ledamot och adjungerad jurist.

Då etikrådets funktion och arbete betraktas som en del av det pedagogiska arbetet har rådets beslut enbart rådgivande karaktär. Etikrådet kan lämna rekommendationer om vissa justeringar i projektplanen eller avråda från att ett uppsatsprojekt genomförs på det sätt som föreslås i projektplanen. Rekommendationerna kan avse exempelvis rekrytering eller urval av informanter, förtydliganden i informationsbrev eller justeringar avseende samtyckesförfarande. Etikrådet har avrått studenter från att genomföra uppsatsprojekt som exempelvis planerades inkludera personer som saknade förmåga att samtycka till medverkan eller där riskerna för deltagarna eller studenterna själva bedömdes vara alltför stora. Eftersom etikrådets beslut är rådgivande ligger alla avgörande bedömningar rörande uppsatsens utformning hos handledare och student.

Rent praktiskt går prövningen till så att etikrådet granskar en etikansökan med projektbeskrivning, författad av studenten inför det kommande uppsatsarbetet. Etikrådet har fastställt en blankett för dessa ansökningar. Rådet sammanträder sex-åtta gånger per termin. Sammanträdena planeras till de tidsperioder under terminen då uppsatsprojekt inleds. Efter rådets handläggning skrivs ett yttrande som expedieras till student och handledare. Etikrådet följer inte upp hur student förhåller sig till rådets rekommendationer. Detta ansvar åligger handledare och examinator.

Förutom handläggningen av etikansökningar fungerar etikrådet även som en pedagogisk resurs för handledare, examinatorer och andra intressenter. Etikrådet har arrangerat seminarier kring frågor om känsliga personuppgifter och utsatta grupper och rådet besvarar även frågor rörande etik i studentarbeten från lärare och annan personal vid såväl den egna fakulteten som från andra håll. Etikrådet har också haft samrådsmöten med myndigheter, exempelvis region, kommun och polis, där det förekommer att studenter inhämtar sin empiri.

UTVÄRDERING AV ETIKRÅDET

Under 2018 genomförde vi en explorativ utvärdering i syfte att undersöka hur väl implementeringen av etikrådet fungerat. Specifikt avsåg utvärderingen besvara följande frågeställningar:

- (1) hur stor andel av det totala antalet studentarbeten som examinerats vid fakulteten som hade ett etiskt känsligt innehåll, respektive
- (2) hur stor andel av studentarbeten med ett etiskt känsligt innehåll som genomgått förhandsprövning av fakultetens etikråd.

Med etiskt känsligt innehåll avsågs här någon utav 13 kriterier, vilka hämtades från EPL. Dessa kriterier omfattar olika typer av känsliga personuppgifter samt forskningsmetoder där människor eller mänsklig vävnad används. Kriterierna motsvarar den forskning som inkluderas i 3 och 4 §§ EPL, som lagen såg ut vid tiden för vår undersökning. Vi sökte alltså efter känsliga personuppgifter: uppgifter rörande etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, medlemskap i fackförening, hälsa, sexualliv eller sexuell läggning samt uppgifter om lagöverträdelse eller administrativa frihetsberövanden. Utöver detta registrerades även om uppsatsprojektet innefattade etiskt känsliga metoder: fysiskt ingrepp på person, fysisk eller psykisk påverkan på person (inklusive uppenbar risk att skada personen fysiskt eller psykiskt), biologiskt material från levande människa, fysiskt ingrepp på avliden människa eller biologiskt material från avliden person.

För enkelhetens skull använder vi det sammanfattande begreppet ”etiskt känsliga” för dessa kriterier. Vi tar inte ställning till om kriterierna i sig är väl valda eller lämpligt utformade (jfr Utbildningsdepartementet, 2023). Vi undersökte också eventuella skillnader avseende

förhandsprövning mellan (a) fakultetens fem institutioner/enhet,² (b) studentarbeten som genomförts av studenter på kandidat- respektive avancerad nivå samt (c) studentarbeten som handletts av personal som hade genomgått respektive inte hade genomgått en forskarutbildning. Motivet för att undersöka skillnader mellan institutionerna grundades i antagandet att de tradition- och kulturskillnader som finns mellan olika vetenskapliga discipliner kunde avspeglas i etikprövningen. Ämnena vårdvetenskap och biomedicin har båda sin grund i medicinska fältet, där den formaliserade forskningsetiken har en längre historia. Socialt arbete och kriminologi utgör däremot samhällsvetenskapliga ämnen. I vilket fall antog vi att olika typer av studier genomförs med olika metoder och material och detta i sin tur kan aktualisera etiska dilemman av olika slag.

Frågorna rörande kursnivå och handledares forskarutbildning ställdes för att få en bild av på vilken nivå under utbildningen studenterna förväntades hantera etiskt känsligt innehåll samt eventuella samband mellan handledares formella utbildning och forskningserfarenhet och studentprojektets innehåll i etiskt hänseende.

MATERIAL OCH METOD

I utvärderingen inkluderades samtliga uppsatser som examinerats vid fakulteten med minst godkänt resultat från och med januari 2014 till och med december 2017, totalt fyra år. En genomgång av fakultetens Ladok-register visade att totalt 1505 uppsatser hade examinerats under perioden, och av dessa kunde 1215 (81%) identifieras i fakultetens arkiv och således granskas inom ramen för utvärderingen. Granskningen av identifierade uppsatser genomfördes av två för ändamålet rekryterade projektassistenter, vilka följde ett på förhand fastställt protokoll. För att säkerställa kvalitet avseende kodningen genomgick de båda projektassistenterna en utbildning avseende svensk etiklagstiftning. Under kodningsarbetet hade de fortlöpande möjlighet att rådfråga etikrådets ledamöter, inklusive etikrådets adjungerade jurist. Samtliga 1215 uppsatser lästes igenom och förekomsten av etiskt känsligt innehåll kodades. Uppgifter om uppsatsens titel, namn på studenter som examinerats på uppsatsen, kurskod, kursbeteckning och kursansvarig hämtades från Ladok och förtecknades i ett tabulerat Excel-dokument. För att betrygga reliabiliteten kodade de båda granskarna initialt samma uppsatser, varvid eventuella skillnader mellan granskarna kunde identifieras och elimineras. Därefter genomfördes slumpmässiga kontroller för att säkerställa samstämmighet gällande kodning respektive korrekt kategorisering visavi EPL.

För att besvara utvärderingens frågeställningar kodades följande information vid granskningen av identifierade uppsatser.

- (1) Huruvida uppsatsen hade examinerats på grundnivå eller på avancerad nivå (uppgifter från Ladok).
- (2) Om studentens handledare vid tillfället för kursen hade genomgått en forskarutbildning som resulterat i en doktorsexamen (uppgifter från prefekter).
- (3) På vilken av fakultetens fem institutioner (biomedicinsk vetenskap, vårdvetenskap, kriminologi, folkhälsovetenskap, socialt arbete) som uppsatsen hade examinerats (uppgifter från Ladok).

2 I undersökningen inkluderades uppsatsprojekt bedrivna vid enheten för Folkhälsovetenskap, vilken var under avveckling vid tiden.

- (4) Huruvida en ansökan om granskning av uppsatsens projektplan prövats av fakultetens etikråd. Samtliga ansökningar om etisk prövning vid fakulteten har arkiverats. De identifierade 1215 uppsatserna matchades således med etikansökningarna via studentens namn för att utröna vilka uppsatsprojekt som prövats i etikrådet.
- (5) Om den examinerade uppsatsen omfattade etiskt känsligt innehåll och i förekommande fall vilken typ. Efter att samtliga uppsatser kodats analyserades materialet genom att visavi utvärderingens frågeställningar beräkna absolut och relativ (%) proportionell fördelning mellan olika grupper. Analys genomfördes genom att beräkna Odds Ratios (OR) med 95% konfidensintervall (CI) för att fastställa sambandens riktning och styrka respektive p-värde, där ett p-värde lika med eller under 5% bedömdes påvisa signifikanta skillnader mellan grupper. Analyserna genomfördes i IBM SPSS version 25.

RESULTAT

Av totalt 1215 granskade uppsatser konstaterades att 80,7% genomförts på kandidatnivå respektive 19,3% på avancerad nivå. 52,8% av uppsatserna handledes av en handledare med forskarutbildning. Den största andelen uppsatser hade examinerats vid institutionerna för socialt arbete (34,2%) respektive vårdvetenskap (34,1%), följt av kriminologi (17,7%), biomedicinsk vetenskap (11,6%) och slutligen folkhälsovetenskap (2,5%). Av de 1215 innefattade 277 (22,8%) etiskt känsligt innehåll, av vilka 200 (72,2%) genomförts på grundnivå och 77 (27,8%) på avancerad nivå. Av de uppsatser som behandlade ett etiskt känsligt innehåll (N = 277) hade en ansökan om förhandsgranskning av fakultetens etikråd inlämnats i 191 fall (69,1%).

Tabell 1 redovisar i fallande ordning vilka former av känsligt innehåll som identifierades i det totala antalet uppsatser som granskats vid fakulteten (N = 1215). Det ska noteras att flera kategorier av känsligt innehåll förekommer i vissa uppsatser, varför tabellen identifierar 406 former av känsligt innehåll i totalt 277 uppsatser. Av resultaten framgår att känsliga personuppgifter rörande hälsa är det i särklass vanligast förekommande kriteriet. Av de totalt 1215 uppsatser som granskades innehöll 165 (13,6%) känsliga personuppgifter avseende hälsa.

Tabell 1. Antal (%) identifierade uppsatser med etiskt känsligt innehåll (n = 1215)

	Antal (%)
Hälsa	165 (13,6)
Lagöverträdelse, administrativa frihetsberövanden	51 (4,2)
Politiska åsikter	47 (3,9)
Fysiskt ingrepp på person	34 (2,8)
Religiös eller filosofisk övertygelse	30 (2,5)
Etniskt ursprung	28 (2,3)
Biologiskt material från levande människa	27 (2,2)
Sexuell eller sexuell läggning	17 (1,4)
Fysisk påverkan på levande person	7 (0,6)
Medlemskap fackförening	0 (0,0)
Psykisk påverkan på levande person	0 (0,0)
Fysiskt ingrepp på avliden människa	0 (0,0)
Biologiskt material från avliden	0 (0,0)

Härefter undersöktes för det totala materialet ($N = 1215$) samband mellan användning av etiskt känsligt innehåll i uppsatser respektive studier på kandidat- respektive avancerad nivå, institutionstillhörighet samt om ansvarig handledare hade en forskarutbildning. Av Tabell 2 framgår att användning av etiskt känsligt innehåll var signifikant högre på avancerad nivå jämfört med på grundnivå (32,9% vs. 20,4%).

Vidare framkom att användning av etiskt känsligt innehåll var mer vanligt förekommande på institutionen för kriminologi jämfört med genomsnittet på övriga institutioner (31,6% vs. 20,9%) respektive på institutionen för socialt arbete jämfört med genomsnittet på övriga institutioner (27,0% vs. 20,6%). Däremot var användningen av etiskt känsligt innehåll mindre vanligt förekommande på institutionen för vårdvetenskap jämfört med genomsnittet på övriga institutioner (13,3% vs. 27,7%). Vår undersökning visade vidare att det inte fanns något samband mellan användning av ett etiskt känsligt innehåll och handledarens forskarkompetens. Handledare med eller utan forskarutbildning var alltså i det närmsta lika benägna eller obenäga att handleda uppsatser med etiskt känsligt innehåll.

Tabell 2. Förekomst av etiskt känsligt innehåll i förhållande till studier på avancerad nivå, handledare med forskarutbildning samt institution ($N = 1215$)

		Förekomst av etiskt känsligt innehåll				OR (95% CI)*	p
		$N = 1215$ n (%)	Nej n = 938	Ja n = 277			
Studier på avancerad nivå	Nej (%)	981 (80.7)	781 (79.6)	200 (20.4)	1.92 (1.40–2.62)	.000	
	Ja (%)	234 (19.3)	157 (67.1)	77 (32.9)			
Studentarbete handledt av en handledare med forskarutbildning	Nej (%)	573 (47.2)	449 (78.4)	124 (21.6)	1.15 (0.88–1.51)	.304	
	Ja (%)	642 (52.8)	489 (76.2)	153 (23.8)			
Institution Biomedicinsk vetenskap	Nej (%)	1074 (88.4)	833 (77.6)	241 (22.4)	1.19 (0.79–1.78)	.411	
	Ja (%)	141 (11.6)	105 (74.5)	36 (25.5)			
Vårdvetenskap	Nej (%)	801 (65.9)	579 (72.3)	222 (27.7)	0.40 (0.29–0.55)	.000	
	Ja (%)	414 (34.1)	359 (86.7)	55 (13.3)			
Kriminologi	Nej (%)	1000 (82.3)	791 (79.1)	209 (20.9)	1.75 (1.26–2.42)	.001	
	Ja (%)	215 (17.7)	147 (68.4)	68 (31.6)			
Folkhälsovetenskap	Nej (%)	1185 (97.5)	914 (77.1)	271 (22.9)	0.84 (0.34–2.08)	.712	
	Ja (%)	30 (2.5)	24 (80.0)	6 (20.0)			
Socialt arbete	Nej (%)	800 (65.8)	635 (79.4)	165 (20.6)	1.42 (1.09–1.88)	.012	
	Ja (%)	415 (34.2)	303 (73.0)	112 (27.0)			

*Odds ratios (CI) för kategorin ja/nej.

För de totalt 277 uppsatser som identifierats med ett etiskt känsligt innehåll undersöktes härefter vilka faktorer som hade ett samband med en ansökan om etisk granskning av projektplanerna. Av Tabell 3 framgår att en ansökan om etisk granskning var mer vanligt förekommande för studentarbeten på avancerad nivå jämfört med studentarbeten på grundnivå (93,5% vs. 59,5%) samt för uppsatser med en handledare med forskarutbildning jämfört med för uppsatser där handledaren

saknade en forskarutbildning (67,3% vs. 27,4%). Tabellen visar också att etisk granskning var mer vanligt förekommande för uppsatser med etiskt känsligt innehåll från institutionerna för Biomedicinsk vetenskap (91,7% vs. 65,6%), Vårdvetenskap (92,7% vs. 63,1%) och Kriminologi (94,1% vs. 60,8%) jämfört med genomsnittet vid övriga institutioner. Förhandsprövningen var däremot mindre vanligt förekommande för uppsatser med etiskt känsligt innehåll från institutionen för socialt arbete jämfört med genomsnittet vid övriga institutioner (34,8% vs. 92,1%).

Tabell 3. Etiskt känsligt innehåll respektive ansökan om förhandsgranskning av projektplan till fakultetens etikråd i förhållande till studier på avancerad nivå, handledare med forskarutbildning samt institution (N = 277)

		Ansökan om etisk granskning av projektplan				OR (95% CI)*	p
		N = 277 n (%)	Nej n = 86	Ja n = 191			
Studier på avancerad nivå	Nej (%)	200 (72.2)	81 (40.5)	119 (59.5)	9.80 (3.79–25.33)	.000	
	Ja (%)	77 (27.3)	5 (6.5)	72 (93.5)			
Studentarbete handledt av en handledare med forskarutbildning	Nej (%)	124 (44.8)	90 (72.6)	34 (27.4)	5.45 (3.24–9.17)	.000	
	Ja (%)	153 (55.2)	50 (32.7)	103 (67.3)			
Institution Biomedicinsk vetenskap	Nej (%)	241 (87.0)	83 (34.4)	158 (65.6)	5.78 (1.72–19.40)	.005	
	Ja (%)	36 (13.0)	3 (8.3)	33 (91.7)			
Vårdvetenskap	Nej (%)	222 (80.7)	82 (36.9)	140 (63.1)	7.47 (2.60–21.42)	.000	
	Ja (%)	55 (19.3)	4 (7.3)	51 (92.7)			
Kriminologi	Nej (%)	209 (75.5)	82 (39.2)	127 (60.8)	10.33 (3.62–29.45)	.000	
	Ja (%)	68 (24.5)	4 (5.9)	64 (94.1)			
Folkhälsovetenskap	Nej (%)	271 (97.8)	84 (31.0)	187 (69.0)	0.90 (0.16–5.00)	.903	
	Ja (%)	6 (2.2)	2 (33.3)	4 (66.7)			
Socialt arbete	Nej (%)	165 (59.6)	13 (7.9)	152 (92.1)	0.05 (0.02–0.90)	.000	
	Ja (%)	112 (40.4)	73 (65.2)	39 (34.8)			

*Odds ratios (CI) för kategorin ja/ja.

För de totalt 277 uppsatser som identifierats med etiskt känsligt innehåll undersöktes avslutningsvis om benägenheten att ansöka om förhandsprövning varierade visavi de 9 kriterier som identifierats bland uppsatserna. Tabell 4 visar att samtliga uppsatser som innebär en fysisk påverkan av levande person (n = 7) hade genomgått en förhandsgranskning av etikrådet. För uppsatser med känsliga personuppgifter gällande lagöverträdelser (84,3% vs. 65,5%), fysisk påverkan på levande person (100% vs. 68,1%), fysiskt ingrepp levande person (91,2% vs. 65,5%) samt för inhämtande av biologiskt material från levande person (88,9% vs. 66,8%) var en ansökan om etisk granskning av projektplanen signifikant mer vanligt förekommande jämfört med uppsatser med annan form av etiskt känsligt innehåll. Om uppsatsen däremot innehöll uppgifter om etniskt ursprung (50,0% vs. 71,0%) eller politiska åsikter (51,1% vs. 72,6%) var en ansökan om granskning mindre vanligt förekommande jämfört med uppsatser med annan form av etiskt känsligt innehåll.

Tabell 4. Ansökan om granskning av projektplan i förhållande till kriterier som baserat på svensk lagstiftning definieras som etiskt känsliga ($N = 277$)³

	Ansökan om etisk granskning av projektplan					
		$N = 277$ n (%)	Nej $n = 86$	Ja $n = 191$	OR (95% CI)*	p
Ras eller etniskt ursprung	Nej (%)	249 (89.9)	72 (28.9)	177 (71.1)	0.41 (0.18–0.89)	.026
	Ja (%)	28 (10.1)	14 (50.0)	14 (50.0)		
Politiska åsikter	Nej (%)	230 (83.0)	63 (28.4)	167 (72.6)	0.39 (0.21–0.75)	.004
	Ja (%)	47 (17.0)	23 (48.9)	24 (51.1)		
Religiös eller filosofisk övertygelse	Nej (%)	247 (89.2)	79 (32.0)	168 (68.0)	1.55 (0.64–3.75)	.337
	Ja (%)	30 (10.8)	7 (23.3)	23 (76.7)		
Hälsa	Nej (%)	112 (40.4)	31 (27.7)	81 (72.3)	0.77 (0.45–1.29)	.319
	Ja (%)	165 (59.6)	55 (33.3)	110 (66.7)		
Sexuell läggning	Nej (%)	260 (93.9)	80 (30.8)	180 (69.2)	0.82 (0.29–2.28)	.697
	Ja (%)	17 (6.1)	6 (35.3)	11 (64.7)		
Lagöverträdelse, administrativa frihetsberövanden	Nej (%)	226 (81.6)	78 (34.5)	148 (65.5)	2.83 (1.27–6.32)	.011
	Ja (%)	51 (18.4)	8 (15.7)	43 (84.3)		
Fysisk påverkan levande person	Nej (%)	270 (97.5)	86 (31.9)	184 (68.1)	8.74 (0.49–154.88)	.140
	Ja (%)	7 (2.5)	0 (0.0)	7 (100)		
Fysiskt ingrepp levande person	Nej (%)	243 (87.7)	83 (34.2)	160 (65.8)	5.36 (1.59–18.06)	.007
	Ja (%)	34 (12.3)	3 (8.8)	31 (91.2)		
Biologiskt material från levande person	Nej (%)	250 (90.3)	83 (33.2)	167 (66.8)	3.98 (1.16–13.59)	.028
	Ja (%)	27 (9.7)	3 (11.1)	24 (88.9)		

*Odds ratios (CI) för kategorin ja/nej.

DISKUSSION

Hur vanligt är det att studenter bedriver projekt som inbegriper etiskt känsligt innehåll? Av totalt 1215 granskade uppsatser hade 277 (22,8%) sådant innehåll, varav den vanligast förekommande typen var känsliga personuppgifter avseende hälsa. 165 (13,6%) uppsatser innehöll sådana uppgifter. Etiskt känsligt innehåll var mera vanligt förekommande i uppsatser på avancerad nivå (32,9%) än på grundnivå (20,4%). Det kan innebära att någon sorts progressionstanke fanns inbyggd i utbildningarna utifrån tankegången att studenter på avancerad nivå förväntas ha tillgodogjort sig ett större mått av sådan kunskap och erfarenhet som kan behövas för att säkerställa ett rimligt skydd för de som deltar i projektet. I absoluta tal konstateras samtidigt att 200 (72,2%) av samtliga uppsatser med ett etiskt känsligt innehåll färdigställts på grundnivå. Av det totala antalet uppsatser på grundnivå innefattade en femtedel (20,4%) ett etiskt känsligt innehåll. Detta visar att även studenter som kan förväntas ha begränsad kunskap och erfarenhet kan behöva hantera svåra etiska överväganden, vilket också bekräftas i en tidigare genomlysning av studentuppsatser (Nikku, 2013). Den lagreglerade etikprövningen av forskning motiveras med att sådana projekt innebär en risk för att deltagare i forskningsprojekt utsätts för skada eller integritetsintrång och att sådana risker inte är försumbarbara. I jämförelse med vad som gäller

3 I denna tabell exkluderas de kategorier som inte förekom vid fakulteten.

för forskning är det iögonfallande att motsvarande projekt kan bedrivas av studenter på det sätt som lärosätet finner lämpligt.

Under den undersökta perioden förhandsprövades endast 191 av de 277 uppsatser (68,9%) som enligt fakultetens riktlinjer borde ha genomgått sådan handläggning. Knappt en tredjedel passerade alltså inte etikrådet. Det är ett pedagogiskt problem om inte lärosätets stödfunktion används på avsett vis. Vi har inte undersökt varför många studenter och handledare inte tillvaratar den högskolepedagogiska resurs som etikrådet utgör. Möjliga förklaringar skulle kunna handla om att handledare har brist på tid på grund av hög arbetsbelastning och krav på forskning, administration och andra åtaganden. Etikrådet kan ha brustit i information om sin verksamhet, vilket medfört en omedvetenhet och okunskap om tillgängliga pedagogiska stödresurser. Olika institutionella/disciplinära kulturer kan också ha inverkan på hur väl en formaliserad etikprövning kan implementeras på ett lärosäte. Vår undersökning visade att forskarutbildade handledare var i det närmsta lika benägna eller obenägna att handleda uppsatser som hanterade etiskt känsligt material. Däremot förhandsprövades betydligt fler uppsatser som handleddes av forskarutbildade lärare. Formaliserad etikprövning av uppsatsprojekt tycks alltså vara bäst implementerad då studentens handledare är forskarutbildad med trolig egen erfarenhet av etikprövning. Handledarens osäkerhet i relation till sin roll belyses i studien av Nikku (2013), som visade att handledare inte har en gemensam syn på vilka former av empiri som studenten bör använda sig av eller de etiska implikationerna av olika empirival. Det saknas alltså ett likformigt förhållningssätt. Huruvida de intervjuade handledarna var forskarutbildade framkommer ej i Nikkus studie, däremot framgår att de var erfarna. Handledarens inverkan, kompetens, erfarenhet och ansvar tycks hursomhelst behöva uppmärksammas (Nordgren, 2009).

Undersökningen visar på markanta skillnader mellan de olika institutionerna. Vid institutionen för vårdvetenskap hade förhållandevis få uppsatser etiskt känsligt innehåll (13,3%). Samtidigt förhandsprövades en majoritet av dessa (92,7%). Utbildningen av blivande sjuksköterskor måste konstrueras så att studenterna är väl förberedda för att möta patienter och hantera känsliga personuppgifter rörande hälsa. Likväl tycks det ha varit möjligt att konstruera och genomföra undervisningen utifrån relevanta lärandemål på ett sätt så att risker för tredje man undviks vid studenternas uppsatsarbete. I de fall etiskt känsligt material likväl användes i studentprojekt vid institutionen för vårdvetenskap fanns det en hög benägenhet att förhandspröva studentprojekt. Fakultetens riktlinjer tycks alltså ha implementerats väl vid denna institution. Vid institutionen för socialt arbete visade det sig däremot att 27% av studenterna hanterade etiskt känsligt innehåll i sina uppsatsprojekt. Av dessa hade bara 34,8% genomgått etikrådets förhandsprövning. En möjlig förklaring till detta kan vara att farhågorna för ”ethics creep” och att den tveksamma inställningen till formaliserad etikprövning som finns inom beteendevetenskaperna (se t.ex. Thor Tureby, 2019; Wästerfors, 2019), speglades även i hanteringen av studenternas uppsatser. En annan förklaring kan vara att etikrådet inte lyckats etablera förtroende och gehör för sin verksamhet i lika hög grad vid denna institution som vid andra. Vid institutionen för kriminologi användes etiskt känsligt material inte sällan i studentprojekt (31,6%). Majoriteten av dessa hade genomgått etisk förhandsprövning (94,1%). Kriminologin kan betraktas som en beteendevetenskap, men forskningen vid institutionen för kriminologi vid vår fakultet är fokuserad på stora registerstudier, vilka metodologiskt ligger nära medicinsk epidemiologi. Etisk förhandsprövning kan därför antas ha varit en tidigare väl inarbetad rutin på institutionen.

Överhuvudtaget märks flera av de problem som förts fram angående etikprövningen av forskning också i vårt material. Det gäller exempelvis den låga frekvensen av etikprövning av material

som innefattar känsliga personuppgifter i form av politiska åsikter (51,1%). Denna kategori av känsliga personuppgifter är omdiskuterad och oklar i forskningssammanhang (Danielson & Bennich-Björkman, 2022), och detsamma tycks gälla för studenternas uppsatser. Vad som däremot sticker ut är den låga benägenheten att ansöka om etisk förhandsprövning av projekt som inbegriper känsliga personuppgifter avseende etnicitet (50,0%). En förklaring till denna låga benägenhet kan vara att en stor andel av dessa studentprojekt hade bedrivits vid institutionen för socialt arbete, som uppvisade en generellt låg benägenhet att ansöka om etisk förhandsprövning.

Att formalisera etikprövningen av studenternas uppsatsprojekt innebär onekligen en risk för att byråkratiska moment belastar eller begränsar handledarens möjligheter att bedriva handledning efter eget handlingsutrymme och omdöme. I den etiska förhandsprövningen finns i ett spänningsförhållande mellan organisatoriska krav och universitetslärares yrkesautonomi. Avvägningen mellan dessa landar i skilda institutionella/disciplinära kontexter. Det leder i sin tur till bristande rättssäkerhet när studenter erbjuds olika förutsättningar, men innebär också att det är vanskligt att svara på frågan om den formaliserade förhandsprövningen verkligen säkerställer att studenternas projekt bedrivs på ett etiskt acceptabelt vis.

Genom att införa en formaliserad prövning uppstår en central funktion där det samlas stor kunskap om vilka etiska problem studenter brukar ställas inför, hur man kan förhålla sig till dem samt vilka risker som studentprojekt kan innefatta och hur dessa kan undvikas. En pedagogisk stödfunktion i form av en formaliserad etikprövning kan alltså innebära att ett antal risker för skador identifieras och undviks. Detta förutsätter dock att den formaliserade etikprövningen uppfattas som en del av det pedagogiska arbetet snarare än enbart som ett organisatoriskt krav.

FÖRFATTARPRESANTATION

Lotta Wendel är jurist och universitetslektor i hälsa och samhälle med inriktning medicinsk rätt vid Malmö universitet. Hennes forskning är främst inriktad på hur rättsregler implementeras inom hälso- och sjukvården. Wendel är adjungerad jurist vid etikrådet för studentarbeten vid Fakulteten för hälsa och samhälle, Malmö universitet.

Camilla Nordgren är universitetslektor vid institutionen för socialt arbete vid Malmö universitet. Hon är funktionshindersforskare och undersöker hur välfärdssamhället i olika avseenden möter personer med funktionsnedsättning. Nordgren är ordförande i etikrådet för studentarbeten vid Fakulteten för hälsa och samhälle, Malmö universitet.

Claes Andersson är universitetslektor och docent i hälsa och samhälle samt verksam vid institutionen för kriminologi vid Malmö universitet. Andersson är ledamot i etikrådet för studentarbeten vid Fakulteten för hälsa och samhälle, Malmö universitet.

Vi vill tacka Rebecca Nilsson och Elinor Brandt Hjertstedt som kodade materialet, institutionen för kriminologi vid Malmö universitet som finansierade studien samt alla kollegor som gjorde datainsamlingen möjlig. Vi vill även tacka de båda anonyma granskarna för värdefulla kommentarer på vårt manuskript.

REFERENSER

Burling, S. J., Lumley, J. S. P., McCarthy, L. S. L., Mytton, J. A., Nolan, J. A., Sissou, P., Williams, D. G. & Wright, L. J. (1990). Review of the teaching of medical ethics in London medical schools. *Journal of Medical Ethics*, 16(4), 206–209. <http://www.jstor.org/stable/27716972>

- Carrese, J. A., Malek, J., Watson, K., Lehmann, L. S., Green, M. J., McCullough, L. B., Geller, G., Braddock III, C. H. & Doukas, D. J. (2015). The essential role of medical ethics education in achieving professionalism: The Romanell report. *Academic Medicine*, 90(6), 744–752. <https://doi.org/10.1097/acm.0000000000000715>
- Danielson, A. & Bennich-Björkman, L. (14 december 2022). Otydligt vad som är en politisk åsikt. *Svenska Dagbladet*. Sthlm.
- Dingwall, R. (2008). The ethical case against ethical regulation in humanities and social science research. *Twenty-First Century Society*, 3(1), 1–12. <https://doi.org/10.1080/17450140701749189>
- Dixon-Woods, M., Angell, E., Ashcroft, R. E. & Bryman, A. (2007). Written work: The social functions of research ethics committee letters. *Social Science & Medicine*, 65(4), 792–802. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2007.03.046>
- Eckles, R. E., Meslin, E. M., Gaffney, M. & Helft, P. R. (2005). Medical ethics education: Where are we? Where should we be going? A review. *Academic Medicine*, 80(12), 1143–1152. <http://dx.doi.org/10.1097/00001888-200512000-00020>
- Eldén, S. (2013). “You child is just wonderful!”: On ethics and access in research with children. *Journal of Comparative Social Work*, 8(2), 198–221. <https://doi.org/10.31265/jcsw.v8i2.101>
- Eldén, S. (2020). *Forskningsetik: vägval i samhällsvetenskapliga studier* (Uppl. 1). Studentlitteratur.
- Etikprövningsutredningen. (2005). *Etikprövningslagstiftningen: Vissa ändringsförslag* (SOU 2005:78). <https://www.regeringen.se/contentassets/a67e96d1d9854444a8a3c58c7602faf9/etikprovningsslagstiftningen---vissa-andringsforslag/>
- Forskningsetiska utredningen. (1989). *Forskningsetisk prövning: Organisation, information och utbildning* (SOU 1989:74).
- Fosnot, C. T. (2005). *Constructivism: theory, perspectives, and practice* (2nd ed). Teachers College Press.
- Gill, S. & Thomson, G. (Red.). (2020). *Ethical education: towards an ecology of human development*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108769778>
- Hack, C. J. (2012). Ethical Review of Undergraduate Student Research Projects: A Proportionate, Transparent and Efficient Process? *Bioscience Education*, 19(1), 1–8. <https://doi.org/10.11120/beej.2012.19000009>
- Haggerty, K. D. (2004). Ethics creep: Governing social science research in the name of ethics. *Qualitative Sociology*, 27(4), 391–414. <https://doi-org.proxy.mau.se/10.1023/B:QUAS.0000049239.15922.a3>
- Head, G. (2020). Ethics in educational research: Review boards, ethical issues and researcher development. *European Educational Research Journal*, 19(1), 72–83. <https://doi.org/10.1177/1474904118796315>
- Jegan, R. & Dierickx, K. (2023). Ethics without borders: an analysis of national and international guidelines on ethics in basic medical education. *Advances in Health Science Education*. <https://doi.org/10.1007/s10459-022-10186-8>
- Khalid, A. (2015). Comparison of academic misconduct across disciplines – faculty and student perspectives. *Universal Journal of Educational Research*, 3(4), 258–268. <https://doi.org/10.13189/ujer.2015.030402>
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.
- Lag om etikprövning av forskning som avser människor (SFS 2003:460). Utbildningsdepartementet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovning_sfs-2003-460/
- Macfarlane, B., Zhang, J. & Pun, A. (2014). Academic integrity: a review of the literature. *Studies in Higher Education*, 39(2), 339–358. <https://doi.org/10.1080/03075079.2012.709495>
- Nikku, N. (2013). Uppsatsetik – om etisk problematik i studenters självständiga arbeten. *Högre utbildning*, 3(2), 103–116. <https://hogreutbildning.se/index.php/hu/article/view/809>
- Nordgren, A. (2009). *Etiska problem i grundutbildningen – en inventering*. Rapport till filosofiska fakulteten, Linköpings universitet. <https://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:527922/FULLTEXT01.pdf>
- Petillion, W., Melrose, S., Moore, S. L. & Nuttgens, S. (2017). Research ethics review processes: Potential teaching tools for health professions students. *J Medic Educ Training*, 1:026.

- Proposition 2002/03:50 *Etikprövning av forskning*. <https://www.regeringen.se/contentassets/7bf6abea0-d0e47dab0442dd9b6b5722e/proposition-20020350#:~:text=I%20propositionen%20föreslås%20en%20ny,respekten%20för%20människovärdet%20vid%20forskning>.
- Proposition 2007/08:44 *Vissa etikprövningsfrågor m.m.* <https://www.regeringen.se/contentassets/1b9dae-f38a27443fbe8098b399ff07aa/vissa-etikprovningfragor-m.m.-prop.-20070844>
- Proposition 2018/19:165 *Etikprövning av forskning – tydligare regler och skärpta straff*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2019/09/prop.-201819165>
- Raykov, M. (2020). Education researchers' perceptions of and experiences with the research ethics application process in Europe and beyond. *European Educational Research Journal*, 19(1), 10–29. <https://doi.org/10.1177/1474904119893461>
- Richman, K. A. & Alexander, L. B. (2006). Ethics and research with undergraduates. *Ethics in Education*, 1(2), 163–175. <https://doi.org/10.1080/17449640600950782>
- Robinson-Pant, A. & Singal, N. (2013). Research ethics in comparative and international education: reflections from anthropology and health. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 43(4), 443–463. <https://doi.org/10.1080/03057925.2013.797725>
- Savulescu, J., Crisp, R., Fulford, K. W. M. & Hope, T. (1999). Evaluating ethics competence in medical education. *Journal of Medical Ethics*, 25, 367–374. <http://dx.doi.org/10.1136/jme.25.5.367>
- Stirrat, G. M. (2015). Reflections on learning and teaching medical ethics in UK medical schools. *Journal of Medical Ethics*, 41(1), 8–11. <https://doi.org/10.1136/medethics-2014-102309>
- Thor Tureby, M. (2019). Makten över kunskapsproduktionen: Den institutionaliserade etikprövningen och humanistisk och kulturvetenskaplig forskning. *Kulturella perspektiv – Svensk etnologisk tidskrift*, 28(1–2), 17–29.
- Tierney, W. G. & Blumberg Corwin, Z. (2007). The tensions between academic freedom and institutional review boards. *Qualitative Inquiry* 13(3), 388–398. <https://doi-org.proxy.mau.se/10.1177/1077800406297655>
- Utbildningsdepartementet. (2023). Uppdrag att utreda undantag från kravet på etikgodkännande för viss forskning och regleringen av tillsyn i etikprövningslagen (U 2023:C). <https://www.regeringen.se/contentassets/b724dc43d02f4a09a81397f7e86f2ef2/uppdrag-att-utreda-undantag-fran-kravet-pa-etikgodkannande-for-viss-forskning-och-regleringen-av-tillsyn-i-etikprovning-lagen-u-2023c/>
- Utredningen om översyn av etikprövningen. (2017). *Etikprövning: En översyn av reglerna om forskning och hälso- och sjukvård* (SOU 2017:104). https://www.regeringen.se/contentassets/ed856646e3b-1470da82edd2b9193a0e0/etikprovning--en-oversyn-sou-2017_104_webb.pdf
- Van den Scott, L. J. K. (2016). The socialization of contemporary students by ethics boards: Malaise and ethics for graduate students. I W. C. Van den Hoonaard & A. Hamilton (Red.), *The ethics rupture: exploring alternatives to formal research-ethics review* (s. 230–247). University of Toronto Press.
- Wallström, H. & Samuelsson, K. (2023). Ett motstridigt arbete – universitetslärare handleder studentuppsatser. *Högre utbildning*, 13(1), 72–84. <https://doi.org/10.23865/hu.v13.3972>
- Wendel, L. (2009). Rättsfallskommentar: Stockholms tingsrätt Mål nr B 3870–09. *Retfärd. Nordisk Juridisk Tidskrift*, 32(4), 104–106.
- Wendel, L. (2017). Etikprövning av studentarbeten. *Förvaltningsrättslig tidskrift* (1), 135–153.
- Wästerfors, D. (2019). Den etnografiskt okänsliga etikgranskningen. *Statsvetenskaplig tidskrift*, 121(2), 173–205.